

Володимир Попик,

член-кореспондент НАН України,

генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Концептуальні засади розбудови фундаментальної національної електронної бібліотеки «Україніка»

Розглянуто концептуальні засади та організаційні питання формування фундаментальної електронної бібліотеки «Україніка» як національної книжкової та рукописної колекції, покликаної представити у віртуальному інформаційному просторі широкий діапазон знань про Україну, її історію і культуру, проблеми сучасного розвитку.

К л ю ч о в і с л о в а: інформаційні ресурси, цифрова бібліотека, національна бібліографія, національна книжкова і рукописна колекція, електронна бібліотека «Україніка».

У публікаціях останніх років нами було обґрунтовано нагальну на наш час необхідність створення масштабної електронної бібліотеки «Україніка», подібної до тих фундаментальних національних книжкових та рукописних колекцій, що вже давно існують й продовжують інтенсивно поповнюватися у багатьох зарубіжних країнах, є важливою частиною віртуальних національних інформаційних комплексів [1–3]. Їх призначення – інтеграція знань про народ, його історію, традиції та культуру, розбудовану політичну націю, сформовану нею державу. Вони мусять охоплювати також матеріали про природне, географічне середовище, демографічний, економічний, соціальний, освітній, науковий потенціал, сучасний розвиток, окреслювати загалом здобутки нації, її місце у світовому цивілізаційному розвитку.

Подібні фундаментальні електронні колекції є своєрідною «візитною картою» держав, джерельною основою розбудови національного самосвідомлення, реалізації «політики пам'яті», патріотичного згуртування суспільства. Саме від розуміння особливої важливості цієї частини національного інформаційного надбання походить піднесене у більшості цивілізованих країн до рівня державної політики систематичне збирання й упорядкування масштабних комплексів документів у бібліотечних установах, архівах і музеях у вигляді

цифрових бібліотек, електронних баз та банків даних. При цьому головні, найбільші, всеохоплюючі за характером, проблемно-тематичним діапазоном, національні книжкові колекції формуються, як правило, національними бібліотеками: це традиційно у всьому світі стало саме їх функцією.

Зважаючи на вітчизняні реалії, формування фундаментальної електронної бібліотеки «Україніка» є природним завданням Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – як з огляду на концентрацію у її фондах найбільш повного масиву літератури про Україну, включно з основною частиною унікальних та рідкісних документів, так і на накопичення нею вагомого дослідницького, методологічного та системотехнічного підґрунтя, величезних напрацювань її вчених, спеціалістів щодо інтеграції всього багатства знань про Україну.

Насамперед, йдеться про наявність унікальної за повнотою картової та, особливо, створеної під керівництвом акад. НАН України О. С. Онищенка та д-ра істор. наук В. Ю. Омельчука друкованої (багатотомники «Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (у 3 т., К., 2003); «Книга в Україні, 1861–1917: матеріали до репертуару української книги» (вип. 1–15, К., 1996–2012) й електронної бібліографічної бази україніки, що має загальнонаціональне значення.

Принципово важливою є й наявність у НБУВ необхідної для реалізації такого масштабного науково-інформаційного проекту програмної і технічної бази. Впродовж останніх років зусиллями д-ра наук із соціальних комунікацій К. В. Лобузіню здійснено величезну роботу з інтеграції усіх електронних ресурсів Бібліотеки на єдиній платформі, створення єдиного пошукового апарату, засобів доступу до каталогів і баз даних інших бібліотек України [4].

Власне, у НБУВ вже сформовано чимало окремих сегментів національної книжкової та рукописної колекції, їх потрібно лише об'єднати в єдине ціле. За сучасних умов першорядного значення набуває всебічне напрацювання концептуальних засад фундаментальної електронної бібліотеки «Україніка», які б забезпечили її справді ефективну, цілеспрямовану, поетапну розбудову, розраховану на тривалий період.

Мета статті – запропонувати, як основу для широкої фахової дискусії, деякі принципові положення щодо основних завдань та особливостей формування національної електронної книжкової колекції. Адже як засвідчив досвід початкового обговорення проблеми, серед вітчизняних вчених і спеціалістів бібліотечно-інформаційної сфери існують різні уявлення стосовно методичних та організаційно-технічних засад реалізації проекту.

Не торкаючись власне системотехнічних принципів побудови масштабної електронної бібліотеки «Україніка», зосередимося на обговоренні питань її характеру й призначення, проблемно-тематичного та хронологічного діапазону, а також структурування електронної «Україніки», послідовності етапів її формування, досягнення відповідності змістового наповнення зростаючим інформаційним запитам сучасного українського читача, сфер освіти, науки, культури, державного управління, завданням репрезентації України у європейському і світовому інформаційному просторі.

Перш за все, бібліотеку «Україніка» слід розглядати як невід'ємну частину загального багато-профільного (універсального) електронного інформаційного ресурсу, який формується Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, у більш широкому розумінні – як органічний складник майбутнього консолідованого корпоративного інформаційного ресурсу вітчизняних бібліотек. У багатьох публікаціях його все ще продовжують називати Єдиною інформаційною бібліотечною системою «Бібліотека-XXI», хоча виконання загальнонаціонального проекту її розбудови, затве-

рдженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.11 № 956 фактично так і не розпочалося, й у перспективі, за прогнозами фахівців, він буде реалізовуватися у суттєво інших організаційних і технічних формах за спільною ініціативою провідних бібліотек України.

Зазначене зумовлює необхідність забезпечення зручного доступу до документів бібліотеки «Україніка» як безпосередньо через її тематичні рубрики на інформаційному порталі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (що є першорядним для зацікавлених фахових користувачів), так і незалежно від них – через загальні електронні каталоги НБУВ та всі пошукові надбудови й системи більш високого рівня. Такі можливості, створені сучасними інформаційними технологіями, оптимально розв'язують проблему, вирішення якої шукали цілі покоління вітчизняних бібліотекознавців, – забезпечення окремішності українознавчих фондів, концентрації на них уваги, поєднаної з їх органічною інтеграцією до універсального інформаційного бібліотечного ресурсу, що є дуже важливим для досягнення українознавчих дисциплін у глобальних інформаційних вимірах (насамперед, історії та культури, суспільно-політичного розвитку України у загальноєвропейському і світовому контекстах). Наприклад, значний інтерес становить зіставлення вітчизняної рукописної спадщини і стародруків, літератури доби Національного відродження з аналогічними документами інших слов'янських народів.

При цьому слід зазначити, що у багатьох державах світу національні електронні книжкові колекції іноді формально й не виокремлюються із загального масиву фундаментальних електронних бібліотек, хоча за змістовим наповненням у їх складі переважає література саме про національну історію та культуру. Прикладом цілісної національної книжкової колекції є славнозвісна, майже 3-мільйонна, «Галліка», що розбудовується Національною бібліотекою Франції вже майже два десятиліття. Її започаткування було виявом державної політики, спрямованої на утвердження французьких політичних і культурних пріоритетів. На противагу цьому, наприклад, у Великій Британії, США, Росії подібні ресурси, як правило, розпорошені по окремих тематичних колекціях провідних бібліотек. Так склалося історично. Лише у своїй сукупності вони становлять фундаментальні знаннєві ресурси про ту чи іншу країну. Проте, масштаби, багатство, різноманітність таких електронних фондів у цих державах не актуалізують пи-

тання щодо доцільності формування окремих спеціалізованих загальнонаціональних країнознавчих ресурсів. Саме зважаючи на це, Національна електронна бібліотека Росії, модератором якої нині стала Російська державна бібліотека (Москва), створюється вже, власне, не як національна книжкова колекція, а зібрання універсального змісту, «єдиний національний простір знань», місією якого є задоволення найрізноманітніших інформаційних запитів читачів із загальноосвітньої, культурної і наукової тематики [5]. Щоправда, в Росії ідея формування віртуальної колекції з історії і культури всього «історичного простору» (Російської імперії і СРСР), спадкоємицею якого нині позиціонує себе Російська Федерація, упродовж останніх років знову постала у зв'язку з заснуванням у Санкт-Петербурзі Президентської бібліотеки імені Б. М. Єльцина – вже суто електронної за своїм характером книгозбірні XXI ст. Поки що рано говорити, які чинники – наукові, культурно-освітні чи політичні – переважатимуть у цьому проєкті.

Українські електронні бібліотечно-інформаційні ресурси формуються, на жаль, з певним запізненням й у значно скромніших обсягах. Зрозуміло, що провідне місце у них належить універсальним фондам освітньої, художньої та наукової літератури, хоча частка електронних версій праць українознавчих, з історико-культурної проблематики є досить значною, і з року в рік вона зростає. Цей процес цілком відповідає загальносвітовим тенденціям.

Однак, особливості історичного, культурного розвитку України, формування її бібліотечних зібрань, численні втрати, яких зазнали вітчизняні книгозбірні впродовж XX ст., а особливо сучасні завдання осмислення історичного досвіду і розбудови України XXI ст., зміцнення національної ідентичності, політичної консолідації українського суспільства настійно висувають на порядок денний, поряд з формуванням ресурсів універсального змісту, питання інтеграції у віртуальному просторі знань про Україну, її минуле і сьогочасне. Тому особливої актуальності нині набуває завдання розбудови фундаментальної загальнонаціональної колекції – не як зібрання книжкових раритетів, а саме систематичного зведення всього набутого матеріалів про Україну й наукових праць з українознавства. При цьому у наш час на перший план виступає необхідність оприлюднення цифрових і електронних версій малодоступних широкому читачьому загалу книг та рукописних документів.

Загальні обриси проблемно-тематичного кола книжкової Україніки були окреслені провідними вченими головної бібліотеки нашої держави ще у 20-х роках XX ст., коли йшлося про виокремлення у ній відповідного фонду літератури [6, с. 61–89]. Згодом українськими вченими на еміграції було зроблено спробу систематизувати найважливіші напрями знань про Україну та українознавчих досліджень у першому виданні «Енциклопедії Українознавства» (так званій ЕУ-1, 1949–1952). Нагадаємо, у структурі систематичної частини ЕУ-1 до їх числа віднесено такі: 1. Загальний огляд; 2. Фізична географія і природа; 3. Людність; 4. Етнографія; 5. Мова; 6. Археологія, історія; 7. Церква; 8. Право; 9. Культура; 10. Література; 11. Просторове мистецтво; 12. Театр, музика, танок; 13. Кіно, фото, радіо; 14. Наука, освіта, виховання; 15. Видавництво і преса; 16. Бібліотеки, архіви, музеї; 17. Народне господарство; 18. Суспільство; 19. Народне здоров'я і фізична культура; 20. Військо [7].

Упродовж наступних десятиліть загальна схема систематизації українознавчих знань набула розвитку у численних працях вчених в Україні, вона знайшла своє узагальнення в універсальній «Українській радянській енциклопедії» та у цілій низці галузевих енциклопедій, що побачили світ за роки Незалежності. Саме на такий широкий, розгалужений діапазон наукових знань про Україну, накопичених у наш час спеціалістами з численних самостійних соціогуманітарних та природничих дисциплін, а не на «вузьке» розуміння українознавства як якоїсь напівмістичної «інтегральної» науки про Україну, необхідно орієнтуватися при формуванні концептуальних засад сучасної електронної національної книжкової і рукописної колекції.

Започаткована Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського систематизована електронна «Україніка» матиме передусім науковий, академічний, характер. Її головне призначення – слугувати якомога більш повною інформаційною базою для розвитку вітчизняної науки, вищої освіти, задовольняти потреби закладів культури, органів державного управління, політикуму. У цьому розумінні вона має системно реалізовувати інформаційні завдання вищого, елітарного, рівня, недоступні для розрізнених українознавчих ресурсів Інтернету та більшості електронних репрезентацій публічних бібліотек, які оприлюднюють переважно популярну літературу. Розвивати такі ресурси також конче потрібно, оскільки вони розраховані на культурні й освітні потреби широкого українського читачького загалу, тобто людей

різного віку та освітнього рівня, різних професій та інформаційних уподобань.

Важливою рисою «Україніки», що створюється НБУВ, на наш погляд, має бути поєднання у ній цифрової бібліотеки відсканованих документів, починаючи від самих ранніх рукописних пам'яток та вітчизняних стародруків, з електронною бібліотекою сучасних праць, одержаних від їх авторів та правовласників на підставі договорів відповідно до норм вітчизняного й зарубіжного законодавства про охорону прав інтелектуальної власності. Лише таким чином можна досягти формування цілісного, всебічного ресурсу, який поєднував би минуле України з її сьогоденням. Зрозуміло, така постановка питання є трохи незвичною для бібліотечної практики. Однак ніяких суперечностей тут немає. На думку спеціалістів, ресурси цифрової та електронної бібліотек дійсно мають бути, з одного боку, структурно відокремленими один від одного – відповідно до усталених у світі традицій та вимог чинного законодавства, а з іншого – нерозривно пов'язаними між собою за допомогою пошукових систем. Останнє є вкрай необхідним для комплексного представлення матеріалів з окремих напрямів і проблем, наприклад, історії української козаччини – одночасно у старих оцифрованих документальних виданнях та працях класиків історичної науки й новітніх публікаціях, дослідженнях сучасних вчених, електронні версії яких надані ними для «Україніки».

Тому важливим завданням, з цього погляду, є оптимальне визначення проблемно-тематичного та хронологічного діапазону представленої в електронній «Україніці» літератури. У світовій та вітчизняній практиці формування бібліотеками подібних ресурсів переважає зосередження у них видань, випущених переважно у XVIII–XIX ст., найпізніше – до середини XX ст. Вони скрізь по праву увійшли до класичного фонду національної історико-культурної спадщини, досить широко відображають розвиток наукової думки та видавничої діяльності в минулому. Цифрові ж та електронні версії видань останніх 50–70 років, на які поширюється дія законодавства про охорону прав інтелектуальної власності, публікуються в мережах, як правило, вже не бібліотечними установами, а інформаційними центрами, переважно недержавними, діяльність котрих ґрунтується значною мірою на комерційних засадах, при цьому незрідка – з порушеннями чинного законодавства. Однак, слід враховувати, що не маючи можливості оперативно, на договірних засадах, оприлюднювати

в мережі Інтернет літературу останніх десятиліть або адресно забезпечувати нею читачів / користувачів інформаційних мереж, зазначені центри не мають змоги (і не ставлять такої мети) належним чином систематизувати книжковий потік, опрацювати його, перетворивши його на справді цілісний знаннєвий ресурс.

Проте, в умовах України й комерційне розповсюдження українознавчої літератури, на жаль, мало спрацьовує – як через загальну недостатність розвитку вітчизняного інформаційного ринку, так і через те, що впродовж багатьох років поспіль зусилля, спрямовані на пропаганду національного надбання, висвітлення історії та культури, поширення знань про Україну, зовсім недостатньо стимулювалися, а інколи навіть стримувалися владними структурами. Майже все, що зроблено у даному напрямі, є результатом подвижницьких зусиль наукових інституцій, освітніх закладів, бібліотек, музеїв, архівів та інших установ культури, громадських осередків, недержавних центрів, організаційні, фінансові й технічні можливості яких є досить обмеженими. Звідси, при всіх безсумнівних досягненнях, – значна розпорошеність електронних ресурсів, відсутність системності й повноти, відчутна фрагментарність їх змістового наповнення.

Виняток становлять, власне, лише масштабні комплексні електронні ресурси, які формуються Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (НБУВ), Інститутом історії України НАН України [8] та Національною парламентською бібліотекою України (НПБУ). Концепцію електронної бібліотеки «Культура України», яку створює НПБУ, офіційно затверджено Міністерством культури України [9]. Значний інтерес становлять й окремі недержавні інформаційні проекти, насамперед, – електронна бібліотека «Діаспоріана» [10] та науково-інформаційний ресурс «Ізборнік» [11], які теж ґрунтуються на чітко визначених концептуальних засадах.

Окреслені реалії безпосередньо визначають завдання НБУВ з формування національної книжкової колекції «Україніка» як такої, що найбільш повно й системно відображає знання про нашу Батьківщину у всьому їх проблемно-тематичному й хронологічному діапазоні – від давнини до наших днів. Електронна «Україніка», що створюється, жодним чином не повинна бути «антикварною», бо у такому вигляді вона мимоволі нав'язуватиме звернення свідомості українців у минуле. Вона має з однаковою повнотою відобразити як

витоки, так і найновіші досягнення у дослідженні Батьківщини. Її завданням є розкриття історичного досвіду нації, проблем сьогодення й сприяння формуванню суспільного погляду у майбутнє – Українського проекту XXI ст. Лише у такому вигляді вона відповідатиме сучасним інтелектуальним і духовним потребам суспільства.

Наповнення «Україніки» сучасними документальними та дослідницькими працями є, з огляду на окреслені вище правові проблеми, завданням досить непростим, реалізація якого вимагає постійної наполегливої роботи з авторами та установами-правовласниками. З метою її організації у НБУВ вже створено відділ проблем інтелектуального права у бібліотечній сфері.

Серед науковців існують різні думки стосовно принципів структурування бібліотеки «Україніка». У робочих обговореннях, які постійно відбуваються, висловлюються пропозиції щодо розбудови її на класичних засадах бібліотечно-бібліографічної класифікації або ж на системоутворюючій основі Реєстру національної бібліографії, що уможливає послідовне, рік за роком, або за абеткою назв розкриття надбань українського друку.

Зазначені підходи є важливими для досягнення системності у розбудові електронної «Україніки». Однак, не менш бажаним є максимальне врахування реальних інтелектуальних і духовних інформаційних запитів сучасного вітчизняного й зарубіжного читача, які групуються навколо певної пріоритетної для них тематики. Тому принципи систематизації необхідно гнучко поєднувати із структуруванням ресурсу, що створюється, за проблемно-тематичними напрямками, окремими колекціями. Досягти такого поєднання завдяки сучасним бібліотечним інформаційним технологіям цілком можливо. Зазначене, без сумніву, виведе справу формування фундаментального електронного зібрання, присвяченого Україні, на принципово новий рівень. Цей продукт істотно відрізнятиметься від існуючих у наш час ресурсів, які становлять просте механічне нагромадження документів, позбавлене забезпечення надійними навігаційними можливостями.

Формування у структурі електронної «Україніки» окремих тематичних колекцій дасть змогу виокремити найбільш суттєві для розуміння минулого й сьогодення нашої Батьківщини наскрізні вузлові проблеми та етапи її історичного, економічного, культурного, інтелектуального й духовного поступу, пов'язані, зокрема, з формуванням української нації, генезою та еволюцією

національної ідеї, піднесенням суспільно-політичної думки, боротьбою за здобуття і утвердження національної державності, минулим і сучасним науковим, освітнім, культурним розвитком, інтеграцією до українського суспільства етнічних меншин, долею окремих історичних регіонів. Не менш важливим є представлення окремими, але взаємопов'язаними між собою, проблемно-тематичними блоками літератури про географічні виміри та природні умови України, поступ її продуктивних сил, соціальний і людський розвиток.

Реалізація завдань, пов'язаних з формуванням електронної «Україніки», значною мірою полегшується тим, що чимало тематичних колекцій вже давно започатковані й продовжують систематично поповнюватися. Йдеться, зокрема, про електронну репрезентацію пам'яток старої української рукописної і книжкової спадщини; монографічних праць, наукових збірників, бібліографічних покажчиків і довідників, каталогів та путівників по фондах, біобібліографій, підготовлених вченими і спеціалістами багатьох наукових підрозділів НБУВ під керівництвом акад. НАН України О. С. Онищенко, чл.-кор. НАН України Л. А. Дубровіної, д-рів наук В. Ю. Омельчука, Г. І. Ковальчук, К. В. Лобузіної; раритетів газетного фонду НБУВ (О. А. Вакільчук). Невід'ємною частиною «Україніки» є колекція пам'яток вітчизняної правової думки, яку почала збирати Національна юридична бібліотека, та присвячені сьогоденню науково-аналітичні видання Служби інформаційно-аналітичного забезпечення НБУВ (СІАЗ) й Фонду Президентів України, ресурси яких вже багато років формуються під керівництвом д-ра іст. наук В. М. Горового. Останнім часом дедалі гостріше відчувається необхідність розгортання в структурі «Україніки» окремої колекції українських мемуарів.

Значно розширюють усталені у світовій бібліотечній практиці уявлення про діапазон і змістове наповнення національної книжкової і рукописної колекції віднесення до її складу створених у НБУВ баз реферативної інформації, які розкривають зміст української наукової періодики (Н. Я. Зайченко), сформованих К. В. Лобузіною комплексних багатокомпонентних архівів та колекцій видань і документів, присвячених Т. Г. Шевченку, В. І. Вернадському; фундаментального електронного «Українського національного біографічного архіву», над упорядкуванням якого працює Інститут біографічних досліджень НБУВ (О. М. Яценко, Н. І. Любовець), добірок матеріалів

електронних книжково-документних виставок, підготовлених у НБУВ упродовж останніх років.

Плани оцифрування документів з рукописних, книжкових та газетних фондів НБУВ, які у попередні роки склалися дещо хаотично, розрізнено, нині чітко орієнтовані на цілеспрямоване формування найбільш важливих проблемно-тематичних колекцій бібліотеки «Україніка». При цьому особливого значення набуває оптимальне визначення пріоритетних напрямів та послідовних етапів розбудови електронної «Україніки».

До числа першочергових завдань ми відносимо змістове наповнення колекцій, безпосередньо пов'язаних з самою серцевиною національного буття: мовою, самоусвідомленням українства, розвитком української національної ідеї, боротьбою за здобуття та розбудову державності. Однак, це зовсім не заперечує паралельного започаткування колекцій «другої черги», які важливо вже на початковому етапі позначити як напрями майбутнього перспективного зростання.

Відкриття останніх є доцільним ще й тому, що чималий масив документів оцифровується у НБУВ, в першу чергу, зважаючи на загрозу їх подальшого швидкого фізичного руйнування (крихкість паперу, «затухання» текстів). Найбільше це стосується рукописів та газет, які хоча й зберігаються нині в ідеальних умовах, зазнали впродовж десятків і сотень років різних негативних впливів. Усі наявні оцифровані документи, по мірі їх технічного опрацювання, мають швидко оприлюднюватися.

Варто зауважити, з огляду на те, що формування електронної «Україніки» розраховане на тривалий час, що вона є живим, рухомим організмом, пріоритети її наповнення, безумовно, будуть весь час уточнюватися під впливом еволюції інтелектуальних і духовних запитів громадян, змін дослідницької парадигми українознавства, розвитку суспільно-політичної ситуації. Тому при формуванні ресурсів «Україніки» конче необхідно вивчати й враховувати реальні запити читачів, особливо – думку кваліфікованих експертів, замовлення наукових установ, освітніх закладів, громадських організацій, а також можливості грантової підтримки проекту з боку вітчизняних і зарубіжних фондів, дарування авторами та правласниками електронних версій видань, призначених для широкого оприлюднення. Складником бібліотеки «Україніка» може бути й репозиторій наданих у її розпорядження авторських матеріалів та рукописів.

Принципове значення має також вибір технічних форматів для публікації в бібліотеці «Україніка» рукописних і друкваних документів. На нашу думку, цілком реалістичним варіантом може бути поєднання використання цілої низки як вільних у доступі і використанні, так і захищених від копіювання форматів. Перші необхідні для якнайповнішого задоволення наукових, освітніх та культурно-інформаційних потреб читачів, для яких зручним у роботі з текстами є копіювання файлів на власні комп'ютери, читацькі пристрої. Другі – покликані забезпечити безумовний захист законних прав НБУВ або інших установ, авторів та правласників, котрі здійснили трудомістке оцифрування документів, особливо – давніх чи рідкісних, або ж стосовно тих документів, що є результатом їх інтелектуальних зусиль. При цьому з часом формати електронних публікацій можуть змінюватися на більш доступні.

Нарешті, вкрай важливою проблемою, на якій слід наголосити, є залучення до формування електронної «Україніки» установ – партнерів НБУВ, наукового й читацького загалу. Оптимальною умовою для розбудови ресурсу загальнонаціонального значення в сучасній Україні, зважаючи на обмеженість сил, фінансового і технічного забезпечення, могло б стати об'єднання зусиль провідних бібліотек, наукових установ, освітніх закладів. Певний, хоча і обмежений за своїми масштабами і можливостями, досвід у цьому плані вже нагромадили Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (формування репозиторію наукової періодики), Національна парламентська бібліотека України (електронна бібліотека «Культура України»), Інститут історії України НАН України та деякі інші установи. Йдеться про інтеграцію одержаних від сторонніх організацій електронних документів. Зрозуміло, що за своїми технічними, організаційними, методичними засадами цей досвід багато у чому вже застарів і об'єктивно з часом має поступитися інтеграції ресурсів цілої мережі бібліотечних установ за допомогою систем навігації високого рівня. Фахівці бібліотечно-інформаційної справи давно вже відчують потребу в практичній реалізації таких можливостей. Однак, невдачі зі створенням «Бібліотеки-XXI» свідчать, що цей процес має розвиватися природним шляхом, без примусового адміністрування зверху, а головне, самими бібліотеками, а не поза ними, з неухильним дотриманням норм вітчизняного і світового законодавства про охорону інтелектуальної власності, з максимальним урахуванням інтересів його учасників.

Саме на такий шлях орієнтують провідні наукові бібліотеки України рішення Міжвідомчої координаційної ради з фундаментальних досліджень (грудень 2014 р.), спрямовані на корпоративне об'єднання їх зусиль з метою модернізації бібліотечно-інформаційної справи і розвитку вітчизняного науково-інформаційного простору. Можна сподіватися, що реалізація зазначених підходів сприятиме й втіленню в життя проекту формування фундаментальної електронної бібліотеки «Україніка» як його невід'ємного складника.

Список використаних джерел

1. Попик В. І. Організаційні засади розвитку національного електронного науково-інформаційного простору // Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія і розвиток. – К., 2013. – С. 27–54.
2. Попик В. Створення фундаментальної електронної бібліотеки «Україніка» як складник формування національного гуманітарного інформаційного простору / В. Попик // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 6. – С. 3–7.
3. Попик В. Україніка як загальноцивілізаційний культурний феномен // Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2014.
4. Лобузін К. Технології організації знаннєвих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : монографія / Катерина Лобузін ; відп. ред. О. С. Онищенко ;

НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – 252 с.

5. Концепция развития Национальной электронной библиотеки на 2014–2016 гг. [М., 2014]. – 37 с. [Электронная версия документа] // Российская государственная библиотека : официальный сайт. – Режим доступа: http://www.rsl.ru/datadocs/doc_8417ko.pdf, свободный. – Заглавие документа.

6. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1918–1941. – К., 1998. – 337 с.

7. Енциклопедія Українознавства : Загальна частина. Перевидання в Україні. – К., 1995. – Т. 3. – С. 1201–1221. [Загальний покажчик змісту].

8. Електронна бібліотека [Електронний ресурс] // Інститут історії України Національної академії наук України. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?litera&sendBigAsk&year=kvinta&isInst=1&siteBibKat=%D0%97&main>, вільний – Назва з екрана.

9. Концепція нового інтегрованого ресурсу – електронної бібліотеки «Культура України» : Затверджено наказом Міністерства культури України від 29 листопада 2011 р. №1094/0/16-1 [Електронний ресурс] // Національна парламентська бібліотека України. – Режим доступу : <http://elib.nplu.org/content.html?id=3>, вільний – Назва з екрана.

10. Ізборник: Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua>, вільний – Назва з екрана.

11. Діаспоріана [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua>, вільний – Назва з екрана.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2015.

UDC 004.65:021-028.27(477):09

Volodymyr Popyk,

Doctor of History, Corresponding Member of the NAS of Ukraine, Director General of Vernadsky National Library of Ukraine

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF CREATION OF FUNDAMENTAL DIGITAL LIBRARY «UKRAINICA»

Conceptual principles and organizational issues of creation of fundamental digital library «Ukrainica» as national book and manuscript collections, intending to represent the wide range of knowledge about Ukraine, its history and culture, problems of modern development in virtual informational space are under consideration in the article.

K e y w o r d s : E-resources, digital library, national bibliography, national book and manuscript collection, Ukrainica.

УДК 004.65:021-028.27(477):09

Владимир Попик,

член-корреспондент НАН Украины, генеральный директор Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ СОЗДАНИЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНОЙ ЭЛЕКТРОННОЙ БИБЛИОТЕКИ «УКРАИНИКА»

Рассмотрены концептуальные основы и организационные вопросы формирования фундаментальной электронной библиотеки «Украиника» как национальной книжной и рукописной коллекции, призванной представить в виртуальном информационном пространстве широкий диапазон знаний об Украине, ее истории и культуре, проблемах современного развития.

К л ю ч е в ы е с л о в а : информационные ресурсы, цифровая библиотека, национальная библиография, национальная книжная и рукописная коллекция, электронная библиотека «Украиника».